

הקדוש יוסף רב וייסמן הי"ד שיבת חברון

בדין חמשה שישבו על ספסל ובדינא דגרמא

ה'תשנ"ד 1234567

את מאמרו זה של יקירנו הקדוש יוסף וייסמן הי"ד קיבלתי ממנו לפני זמן, אך בקשה בלתי שיגרתיית היתה עמו, לא לפרסם את שמו, כששאלתיו מדוע? ענה לי: הדברים נראים לי טובים לכן כדאי שיתפרסמו, אבל שמי אינו מוסיף מאומה, "כבוד" ו"גאווה" רק עלולים להזיק לי. הסברתי לו שאין אנו מפרסמים מאמרים בלי שם בעליהם, הפצתי בו שיסכים, כי הוקרתי את יוסף הי"ד, אך הוא בשלו. לאחר ימים אחדים הודיעני שאת המאמר אשמור, ואולי בבוא היום אפרסמו. הגיע היום... בחור יקר ומופלא זה הפך לקדוש... גויילין נשרפין ואותיות פורחות. הוא נהרג, נשרף ע"י מרצחים שונאי ישראל, נשמתו עלתה לגנוי מרומים. "כבוד" ו"גאווה" כבר לא יזיקו לגשמה יקרה וטהורה זו. ואני בדחילו ורחימו מפרסם את דבריו כדי שידובבו שפתותיו בקבר. מיוחד במינו היה יוסף, עדין הנפש, בעל כשרון גדול — מבחירי ישיבת חברון — ירא שמים, רב פעלים במובנו הרחב והנהדר של מושג זה. הכרנוהו בכמה מפעולותיו, ותמיד התפעלנו מנפשו היפה. ה' יקום דמו ותהא נשמתו צרורה בצרור החיים.

לומר דנשבר כלל מכחו הוא, ולכן פירש"י דנשבר גם מכחו, והיינו שהוא עשה שתי פעולות, גם מניעת קימת היושבים, וגם שבירת הספסל ע"י ישיבתו וסמיכתו עליהם. אבל שיטת הטור [סי' שפ"א] כמבואר בגר"א דקושית הגמ' היא רק על הא דאמרי' אמרי ליה אי לאו את הוי יתבינן טפי וכו', וא"כ קשה למה נקטה הגמ' "תבר", וכמו שנתבאר. ואולי י"ל לפי מה דקשה עוד על שיטת הטור דהא דמשני הגמ' דסמיך בהו, ולכאורה פירושו הוא דנסמך עליהם ומנע מהם לקום, וא"כ הא הוי גרמא בלבד, ולמה יתחייב [וע' חזו"א ב"ק סי' ג' ס"ק י"א], וע"כ צ"ל דגם להטור מתחייב רק כשסייע בשבירת הספסל, ולא מספיק מה שמונע מהיושבים מקודם לקום, וצ"ל דמיד שישב האחרון נשבר הספסל. אלא דא"כ קשה דלמה אמרו בגמ' דהאחרון חייב הכל, הרי הוא עשה רק החלק השני משבירת הספסל, וחמשה חלקים עשו האחרים, דהא מה שעשה בידים הוא רק ששית, ובשאר חמשת החלקים נעשה זאת רק בגרמא ידיה, ולא גרע מאילו היו עושים זאת שני אנשים בשני מעשים, שאחד מהם עשה המעשה בידים והשני רק ע"י גרמא,

בבא קמא י' ע"ב, מתקיף לה רב פפא והא איכא דתניא, חמשה שישבו על ספסל אחד ולא שברוהו ובא אחד וישב עליו ושברו, האחרון חייב וכו', היכי דמי אילימא דבלאו איהו לא איתבר פשיטא, אלא דבלאו איהו נמי איתבר מאי קעביד, סוף סוף מתניתא היכי מתרצא, לא צריכא דבלאו איהו הוי מיתבר בתרי שעי והשתא איתבר בחדא שעה, דאמרי ליה אי לאו את הוי יתבינן טפי פורתא וקיימין, ולימא להו אי לאו אתון בדידי לא הוה מיתבר, לא צריכא דבהדי דסמיך בהו תבר, פשיטא, מהו דתימא כחו לאו כגופו דמי, קמ"ל דכחו כגופו דמי וכו'. והנה בהא דפריך ולימא להו אי לאו אתון, בדידי לא הוה מיתבר, כתב הגר"א בהגהותיו אות ג' [וביתר ביאור בביאורו לשו"ע חו"מ סי' שפ"א ס"ק א'], דשיטת רש"י דקושית הגמ' היא גם על הא דאמרי' אילימא דבלאו איהו לא איתבר פשיטא, דקשה הא מ"מ לולי הם לא היה נשבר מכחו לבד, והוצרך לפרש כן מהא דאמרי' דבהדי דסמיך בהו "תבר", דלכאורה "תבר" מיותר לפירושים אחרים, דהא לפירושם מספיק שנאמר שהאחרון סמך עצמו עליהם ומנע מהם לקום, אבל א"צ

מוריה, שנה שביעית, גליון יא—יב (פג—פד) אדר ראשון תשל"ח

החוב, דאף דלגבי זה הוי גרמא, מ"מ כיון שנתחייב על מה שעשה בידים, יתחייב גם על החלק שנעשה בגרמא. ונראה לחלק בין המקרים, דהתם בשור שהוא דחפו והרגו, עשה מעשה אחד שהוא זריקת השור לבור, ובמעשה זה נגרמו שני הזקים, ולכן אמרינן דכשם שחייב על הנזק שנעשה בידים, כך חייב על הנזק שנעשה ע"י גרמא, וכן בספסל, שבירת הספסל ומניעת עמידתם, הם באמת מעשה היזק אחד שהוא שבירת הספסל, משא"כ בשורף שטרותיו של חברו, הרי עשה שני נזקים שונים, האחד הוא שרפת גוף השטר, והשני שנשרף גם הסכום הכתוב בו, והוי שני דברים נפרדים, ובכה"ג לא אמרינן שדבר אחד יגרום גם את חיוב השני.

והנה לקמן בריש הכונס דף נ"ה ע"ב איתא, ארבעה דברים העושה אותן פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, הפורץ גדר בפני בהמת חברו, ואמר מר הפורץ וכו' היכי דמי אילימא בכותל בריא בדיני אדם נמי ליחייב, ופירש"י מיהא אכותל דהא בידים עבד, ואבהמה ליכא למימר דמיחייב דהא תנן פרצוה ליסטים פטור, וכ"כ בתוס' ד"ה אילימא, דאבהמה לא מיחייב דהוי גרמא בעלמא, אבל בתוס' סנהדרין ע"ז ע"א צידדו לומר דגם אבהמה חייב [והביאם בהגהות הגר"א שם], ולדברינו יובנו היטב דברי תוס' אלו, דכיון דחייב על סתירת הכותל שהוא מעשה בידים, חייב גם על נזק הנגרם במעשה זה, אפי' כשהוא ע"י גרמא בלבד. אלא שיש לדון בזה, דלכאורה במקרה זה הם שני הזיקים נפרדים כמו בשורף שטרותיו של חברו, וא"כ על כרחנו לומר דתוס' סברי דאף בכה"ג מתחייב אף על הגרמא, וא"כ יקשה מהא דשורף שטרותיו של חברו למה יפטור על החוב, ואפשר ע"כ דזוהי סברת הרש"י ותוס' בהכונס שכתבו דאבהמה ודאי לא מיחייב, והיינו משום דבשני נזקים נפרדים, אין אחד גורר חיובו של השני.

דלכאורה פשוט דזה שעשה בידים הוא החייב, והשני שלא עשה אלא גרמא בעלמא, צריך להיות פטור לגמרי, וא"כ הכא נמי יתחייב רק בחלק אחד ממששה.

והנראה לומר בס"ד דהיכא דאדם מזיק בהיזק אחד בשתי צורות, גם היזק בידים וגם היזק ע"י גרמא, חייב על הכל, ולא נימא דעל הגרמא יפטור כיון שלא עשה בידים, אלא אמרינן דכיון דחלק מאותו היזק עשה בידים, זה מחייבו גם על החלק שעשה בגרמא בלבד, ולפ"ז ניחא לשון הגמ' גם לשיטת הטור, בהא דנקט "תבר", דאל"כ לא יתחייב מאומה, כיון דהוי גרמא, אבל כיון דמיירי דגם נסמך על היושבים, וגם שבר הספסל ע"ז, הרי בזה עשה חלק מההיזק בידים, ולכן מתחייב על הכל.

ומצאנו יסוד זה מבואר בקצוה"ח סי' שפ"ו ס"ק י' שהקשה מסוגיא דלהלן דף י"א ע"א, דאמר ליה אביי לרבא האי טורח נבילה היכי דמי, אילימא דבבירא שויא זוזא ואגודא שויא ארבע כי טרח בדנפשיה טרח, וכתב רש"י וריוח דנפשיה קעביד דשיים ליה לניזק בדמי יתירי ולמה לי קרא דוהמת, וקשה מאי פריך דטרח בדנפשיה, והלא המזיק פטור מלהוציא הנבלה דאומר לו הרי שלך לפניך, וכמו בזורק מטבע חברו לים דפטור, ותירץ בקצוה"ח דכשעשה מעשה בידים בב"א עם גרמא, כשם שנתחייב על המעשה שעשה בידים, כך נתחייב על מה שנעשה בגרמתו, ולכן הכא כשדחת השור והרגו חייב משום שעשה זאת בידים, ומשו"ה חייב גם על הוצאת הנבלה מהבור, משא"כ בזורק מטבע לים אין שום חלק שהוא חייב ע"ז, והכל הוי גרמא ופטור, אולם בלבוש מרדכי סי' ח' הקשה על הקצוה"ח מהא דשורף שטרות חברו דלמאן דלא דיין דינא דגרמי פטור, ולדברי הקצוה"ח, הא במקרה שהשטר עצמו שוה פרוטה, הרי ודאי חייב ע"ז, וא"כ כי היכי שחייב על גוף השטר יתחייב גם על